

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Янишин-Прийменко Марії Тарасівни «Біографія Марії Шимановської: конструювання культурних ідентичностей мисткині», представлену до захисту на здобуття ступеня доктора філософії (кандидата культурології)

за спеціальністю 034 «Культурологія» 03 «Гуманітарні науки»

Умберто Еко стверджував: «Вся світова культура прагне лише одного – зробити нескінченність збагненою». Тоді культурологічна наука покликана в цій нескінченності розпізнавати визначні явища, виявляти перетини та взаємовпливи особистих шляхів митців, мистецьких подій, аналізувати та вписувати в історію самодостатню значущість кожного з них.

В центрі дисертаційного дослідження Марії Янишин-Прийменко – постать віртуозної піаністки, композиторки, легендарної жінки Марії Шимановської, чий творчий шлях вписаний в період кінця XVIII — першої третини XIX століття. Шимановська зайняла особливе місце в історії музичної культури та, як переконливо демонструє наукова розвідка Марії Янишин-Прийменко, будучи безперечною представницею романтичної епохи, в інтенції сміливого формування власного іміджу та побудови життєвих стратегій, випередила свій час. Звернення до постаті, чиє життя демонструє цілий спектр художніх та творчих проявів, поставило перед авторкою завдання, які були вирішені нею як переконливо, так й неординарно, що підтверджує **наукову новизну**: дослідження творчої біографії посередництвом «конструювання культурних ідентичностей мисткині» пропонує новітній науковий шлях, який дає змогу побачити в симультанності багатомірність проявів творчої особистості.

Отже, для біографічного дослідження авторка обирає нестандартне рішення, уникаючи традиційної для такого типу робіт прямої хронологічної послідовності та концентруючись на іншому шляху, в якому головним дослідницьким вектором є

прагнення «усвідомити та зібрати воедино різноманітні складові, які долучаються до формування того, що визначаємо як цілісну біографію мистця» (с.17-18).

Представлене до захисту дисертаційне дослідження доводить, що творче надбання Марії Шимановської – в широкому сенсі, як окреме культурне явище та частина мистецького світу свого часу – має набагато значніше відлуння, ніж це було висвітлено в вітчизняних мистецтвознавчих трудах, адже є невід’ємною складовою своєї епохи, та, разом з тим, запитом на творче самовираження й послідовними діями в цьому напрямку різнобічно обдарованої жінки.

Осмислення комплексу «культурних ідентичностей» творчої діячки, біографічних фактів, міжнаціональних та міжкультурних перетинів, які відобразились в її творчій долі, крізь сучасне світосприйняття, само по собі має наукову **актуальність**; її посилює те, що в центрі уваги знаходиться постать однієї з найталановитіших, найвпливовіших та найвідоміших особистостей кінця XVIII – початку XIX століття, піаністки Марії Шимановської, яка зуміла вплести свій індивідуальний голос в розмаїття звучання раннього романтизму. Марія Янишин-Прийменко підкреслює: «важливі зміни, які відбулися щодо розуміння місця та статусу мисткині у європейському культурному просторі» останнього часу – зацікавленість європейських виконавців композиторським доробком Шимановської, – є свідченням визнання її статусу «композиторки, яка здійснила відчутний вплив на формування засад музичної романтичної естетики» (с. 15-16).

Для вирішення поставлених в дослідженні завдань Марія Янишин-Прийменко залучає потужні концепції та ідеї як українських так й зарубіжних авторів. Поєднання біографічного методу з методикою культурологічного коментаря, розроблене в музикознавстві в працях Сергія Тишка, Сергія Мамаєва та Галини Куколь, створює підґрунтя для комплексного осмислення творчої біографії мисткині в контексті романтичної епохи, із залученням ідей різних гуманітарних наук. Теоретична база для обґрунтування проблематики культурних ідентичностей вибудовується авторкою дослідження посередництвом залучення філософських,

психологічних, соціологічних, культурологічних трудів. Не можна не підкреслити вагомість великої дослідницько-пошукової роботи, яка була виконана авторкою – ретельного та детального зібрання різноманітних архівних матеріалів, вивчення епістолярної спадщини, осмислення специфіки портретів піаністки як частки її іміджу.

В першому розділі «КУЛЬТУРНІ ІДЕНТИЧНОСТІ В ОБШИРІ ТВОРЧОЇ БІОГРАФІЇ МАРІЇ ШИМАНОВСЬКОЇ», піддаючи ретельному аналізу роботи, присвячені постаті Шимановської, авторка структурує весь наявний масив літератури – переважно, але не виключно, твори польських дослідників. Кропітка робота в цьому напрямку Марії Янишин-Прийменко дає можливість долучення до вітчизняного наукового простору цілого масиву польської літератури, в тому числі й новітньої, з осучасненим відношенням до історичних подій минулого. Наприклад, авторка дослідження підкреслює, що польська музикознавиця Данута Гвідзаланка «презентує мисткиню не лише як висококласну піаністку, але й як менеджерку та self-made жінку, котра повсякчас працює над самовдосконаленням і побудовою успішної кар'єри» (с.41). Цей погляд, що має сучасне звучання, стає в дослідженні Марії Янишин-Прийменко одним із смислових векторів та далі набуває ґрунтовної та перспективної наукової розробки.

В результаті окреслення ключового поняття «культурної ідентичності мистця», авторка дисертації підкреслює важливу позицію: «культурна ідентичність завжди знаходиться у процесі самотворення та ніколи не є завершеним фактом» (с.45), що визначає відкритість наукової перспективи подальших розвідок, прямо чи опосередковано пов'язаних з даною темою.

В другому розділі «ПЕРЕДУМОВИ ВИБОРУ ЖИТТЄВИХ ТА ТВОРЧИХ СТРАТЕГІЙ МАРІЇ ШИМАНОВСЬКОЇ НА ОСНОВІ ЕПІСТОЛЯРІЮ, ІКОНОГРАФІЇ ТА СПЕЦИФІКИ ЖІНОЧИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК ДОБИ» авторка зосереджується на розгляді «світоглядних уявлень Марії Шимановської» (с.79), для чого доречно залучає епістолярні матеріали 1824–1831 років. Аналіз

переписки, манери спілкування піаністки з різними співрозмовниками, дозволяють не тільки відтворити уявлення про коло людей, що оточувало піаністку, а й детальніше створити її психологічний портрет.

Цінним є підрозділ, в якому, крізь аналітику іконографії Марії Шимановської, авторка дисертації викриває специфіку іміджевої стратегії віртуозної піаністки та переконливо демонструє інтелектуальне відношення Шимановської до власної затребуваності як виконавиці та композиторки.

Центральною ідеєю третього розділу «УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ У ПРОЦЕСІ КОНСТРУЮВАННЯ ЦІЛІСНОЇ МАПИ КУЛЬТУРНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ МАРІЇ ШИМАНОВСЬКОЇ» є осмислення формування ідентичнісних складових мисткині «через дослідження генеалогічних аспектів її походження» в контексті «уявлень, властивих часу її життя» (с.157), та теми України в життєвій біографії піаністки. Підкреслюючи, що «родина Марині брала активну участь у формуванні нової релігійної течії, стояла біля витоків франкізму, повсякчас долучалася до формування його догм», – Марія Янишин-Прийменко демонструє, як саме це знання допомагає зрозуміти логіку та мотивацію «життєвих та кар'єрних рішень композиторки» як представниці спільноти франкістів (с. 173).

В результаті залучення матеріалів архівів та новітніх дослідницьких трудів, авторка уточнює та ревізує наявні на сьогодні дані щодо фактів перебування піаністки в різних українських містах, кола її спілкування, мотивів та зацікавленостей під час подорожі; адже «аналіз та співставлення дослідницьких праць різних періодів з оригінальними джерелами доби дозволили значно розширити відомості про концертний маршрут Марії Шимановської українськими містами», – підкреслює авторка дослідження (с. 203).

Пошукова мандрівка, як метафорично визначає власну наукову розвідку Марія Янишин-Прийменко, в результаті демонструє значний масив залучених архівних матеріалів, власні відкриття та знахідки, а також ретельну аналітику вже давно відомих, більш нових та найновітніших праць українських та зарубіжних

дослідників. Хочеться ще раз відмітити справжню знахідку даної наукової розвідки: винайдення тої дослідницької ідеї, яка дозволяє перевести науковий дискурс в площину понять та суджень наукового сьогодення, та привітати авторку дисертації, її наукового керівника, із успішним завершенням цікавого та новаційного дослідження.

Питання зумовлені зацікавленістю до даного дослідження:

1. Ваша ідея розгляду творчої біографії митця крізь призму проблеми культурних ідентичностей є сучасною та перспективною. За яких обставин, на Ваш погляд, її залучення в дослідження інших творчих постатей буде більш доречним?
2. Підкреслюючи значні культурні складові обліку мисткині, Ви наголошуєте на важливості усього спектру взаємодії різних впливів та факторів її буття. Тож, цілком логічно, що Ви розглядаєте творчу постать Марії Шимановської в комплексі її життєвих досягнень, потреб, устремлінь, обмежень. І все ж таки, на Ваш погляд, ким у першу чергу, вважала себе сама Марія?
3. Довгий час Вашого занурення в тему дослідження дозволяє означити наступне питання: як би Ви сформулювали творче кредо Марії Шимановської (можливо, сама піаністка та композиторка висловлювала важливі для неї творчі принципи, художньо-естетичні позиції)?
4. Які жанри фортепіанних мініатюр Шимановської мали, на Ваш погляд, найзначніший вплив на сучасників? Відома, наприклад, популярність ноктюрну Шимановської, та майже впевнено можна припустити, що цей твір мав інтонаційне відлуння в ноктюрнах композиторів-сучасників.
5. Відомо, що вагомою складовою творчості багатьох виконавців-віртуозів романтичної епохи був процес імпровізування за фортепіано, в якому нерідко народжувався образ твору та набували досконалості форма, фактура, тематизм. Чи був важливим для Марії Шимановської процес імпровізації?
6. На с. 86 Ви пишете: «У приватній кореспонденції з Бертелем мисткиня постає чуттєвою, вразливою та сентиментальною людиною, котра, попри насичений світський спосіб життя, відчуває екзистенційну самотність». Й далі: «саме перед Торвальдсеном Мариня розкриває свої сокровенні почуття». А якою взагалі була у спілкуванні Марія Шимановська? Інтровертованою, сентиментальною, задумливою, зачиненою у собі («я не люблю галасливі збіговиська», наводите Ви цитату з листування на с.86)? Або навпаки, екстравертованою, комунікабельною, як того потребувала необхідність формування власного іміджу?

Дисертація **Янишин-Прийменко Марії Тарасівни «Біографія Марії Шимановської: конструювання культурних ідентичностей мисткині»**, представлена до захисту на здобуття ступеня доктора філософії (кандидата культурології) за спеціальністю 034 «Культурологія» 03 «Гуманітарні науки» є самостійним дослідженням, яке демонструє новаційність наукової думки, значний авторський науковий потенціал, актуальність та сучасну затребуваність досліджуваної проблематики, наукову новизну положень дисертації, теоретичну та практичну значущість та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор **Янишин-Прийменко Марія Тарасівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія» (03 «Гуманітарні науки»).

Офіційний опонент,

кандидат мистецтвознавства, доцент,

професор кафедри історії музики,

декан факультету мистецтва співу та джазу

КМAM ім. Р. М. Глієра

І. А. Тимченко-Бихун

*Тимченко та особу Тимченко-Бихун І.А.
засвідчую.*

*Бревірська Ірина
з урахуванням підпису Соловйова Т.А.*

